

Včeraj se je začel prvi zbor zadružnikov Slovenije

Ljubljana, 7. januarja. Danes dopoldne se je pričel v veliki unionski dvorani v Ljubljani prvi zbor zadružnikov, ki ga je sklical izvršni odbor Osvobodilne fronte Slovenije. Zboru prisostvuje nad 800 delegatov in gostov iz vseh kmetijskih delovnih zadrug Slovenije. Na zboru zadružnikov pa so navzoči tudi: član Politbiroja in organizacijski

Zbor zadružnikov je v imenu Jugoslovanske armade pozdravil podpolkovnik Jože Seme, ki je poudaril važnost naše ljudske Armade pri čuvanju pridobitev NOB, na podlagi katerih naše delovno ljudstvo gradi socializem. Med drugim je tudi dejal, da pripadniki naše Armade sodelujejo pri graditvi socializma na vasi in nudijo materialno in delovno pomoč

V imenu Glavnega odbora ZS Slovenije je govoril predsednik Glavnega odbora ZSS tovariš Janko Rudolf. Govoril je predvsem o tem, da je zveza delavcev in delovnih kmetov v naši socialistični graditvi — nerazdružljiva. Kakor lani pa bodo v letošnjem letu posamezne sindikalne podružnice delovnih kolektivov še bolj pomagale kmetijskim delovnim zadrugam pri krepitvi. Poleg prostovoljnega dela pa bodo delovali in delovna inteligenca, člani sindikalnih organizacij Slovenije, kmetijskim delovnim zadrugam pomagali tudi s političnim delom, a tudi s strokovnim, predvsem pri urejevanju knjigovodstva in evidence v kmetijskih delovnih zadrugah.

Po govorih omenjenih tovarišev so izvolili v delovno predsedstvo še sedem članov, zastopnikov kmetijskih delovnih zadrug. Izvoljeni so bili: Milan Platovšek iz kmetijske delovne zadruge »Lackoc«, Anton Utrša iz KDZ Črensovec, Olga Čeh iz KDZ Placar, Janez Škraba, član Zveze kmetijskih zadrug za Ljubljano, Gvido Vesel iz KDZ Osojnik, Andrej Ivančič iz KDZ Gabrovnica in Alojzija Lučan iz KDZ Udenboršt.

Pred zaključkom dopoldanskega zborovanja je delovni predsednik prebral še brzojavko, ki so jo poslali zadružniki iz kmetijske delovne zadruge »Jože Lackoc«. V svoji brzojavki pišejo: »Zadružniki kmetijske delovne zadruge »J. Lackoc« pošiljamo zboru zadružnikov plamteče pozdrave. Obvezujemo se, da bomo v znak priznanja pravilne poti naše Partije in našega vodstva izvršili vse naloge, ki jih pred nas postavlja naš CK KPJ s tovarišem Titom na čelu. Proizvodni plan bomo v celoti presegli in za vsako novo

Pogled v Unionsko dvorano med govorom tovariša Janeza Hribarja

sekretar CK KP Slovenije, tovarišica Lidija Šentjura, člani Politbiroja CK KPS, tovariši: Ivan Regent, Janez Hribar, Vlado Krivic, pomočnik zveznega ministra za kmetijstvo tov. Dimitrije Bajalica, član kmetijske komisije pri CK KPJ tovariš Ante Bojanič, član kmetijske komisije pri CK KP Hrvatske, predstavnik JA, podpolkovnik Jože Seme in podpolkovnik Nikola Rukavina, predsednik Glavnega odbora ZS Slovenije in član CK KPS tovariš Janko Rudolf, član sekretariata IO OF Slovenije tovariš Franc Primožič, zastopniki ministrstev, oblastnih in okrajnih ljudskih odborov ter predstavniki množičnih organizacij.

Zadružnike, delegate in goste je pozdravil minister za kmetijstvo inž. Levstik, ki je želel zbranim delegatom uspehe pri diskusiji na prvem zboru zadružnikov Slovenije.

V imenu Centralnega komiteja KP Slovenije, v imenu IO OF in v imenu vlade LR Slovenije je pozdravil zbor zadružnikov minister Hribar ter je obenem izročil pozdrave predsednika vlade LRS in sekretarja CK KPS tovariša Mihe Marinka, ki je bil zadržan in se ni mogel udeležiti zborovanja. V svojem govoru je tovariš Hribar poudaril pomen zboru zadružnikov za nadaljnje ustanavljanje in krepitve našega zadružništva. Nakazal je tudi nekatere pomanjkljivosti, ki ovirajo razširitev naših kmetijskih delovnih zadrug ter načine, kako bodo naše zadruge uspešno pomagale dvigati zadrugsko proizvodnjo ter s tem neposredno na vasi sodelovale pri socialistični rekonstrukciji.

kmetijskim delovnim zadrugam. In to v obliki prostovoljnih del v zadrugah ter v obliki izletov. Tako so lani napravili precej izletov v zadruge, in to v St. Vid,

v Sliščno, v Poljansko dolino, v Kočevje, v zadruge pri Celju itd. Ob koncu je znova poudaril, da bo Jugoslovanska armada še bolj budna na mejah naše socialistične domovine, da bodo naši delovni ljudje lahko v miru gradili socializem.

brezmežno klevetniško resolucijo dali v znak protesta — dva stota več pridelka na hektar.

Popoldne je na zboru zadružnikov govoril član CK KP Slovenije in predsednik kmetijske komisije pri CK KPS tovariš Franc Popit.

Tudi novomeški okraj je poslal najboljše zadružnike na zbor volivcev v Ljubljano

Sedem kmetijskih obdelovalnih zadrug novomeškega okraja na zboru zadružnikov zaslojavajo stari partizanski borci, aktivisti in vneti poborniki za preobrazbo vasi.

Prva in najstarejša kmetijska obdelovalna zadruha v okraju, »Gorpanica« iz Orehovice, je poslala na zbor enega svojih ustanoviteljev, Janeza Šiške. Borec narodnoosvobodilne vojske in aktivist iz leta 1942, član okrajnega komiteja KPS, je začel šiško že leta 1947 organizirati prvo obdelovalno zadruho pod Gorjanci. Pozneje je kot poverjenik za kmetijstvo na okrajnem ljudskem odboru in kot vnet ter neumoren politični delavec mnogo pripomogel za razvoj zadružništva v okraju. Ko se je nedavno vrnil iz upravne funkcije v zadruge, je v njej znova krepko zagrabil za delo. Med drugim so v letnem planu zadruge sklenili, da bodo čimprej sprejeli v svoje vrste 25 novih družin.

KOZ s Trške gore na zboru zastopa zadružnik Jože Barbo, bivši vinčar. Pošten, delaven in zaveden je Barbo lani med prvimi stopil v kmetijsko-vinogradniško obdelovalno zadruho na Trški gori pri Novem mestu. Zaradi zvestega dela in skrbi za razvoj zadruge je bil med prvimi sprejet v partijsko kandidatsko grupo, nedavno pa v članstvo KP. — »Rdeča zvezda«, KOZ iz Bele cerkve, je poslala na zbor zadružnika Jožeta Jarkoviča, brigadirja poljedelske brigade, zadruge, ki je lani dosegla v okraju najboljši uspehe, preseglja plan oddaje nekaterih pridelkov in imela bogat hektar-

ski donos krompirja. Izmed zadrug v okraju so v »Rdeči zvezdi« najbolj iznajdljivo obnovili stare hleve in svinjake ter združili zadrugno živino. — Zadruge v St. Petru, ki se boji s težavami — na 96 ha zemlje dela stalno le devet ljudi, a še ti so raztreseni po raznih vaseh — zastopa Ana Florjančič, predsednica zadruge. Je znana aktivistka NOB in požrtvovalna zadružnica. Zadružnike iz Podhoste na zboru zastopa njihov predsednik Lojze iz znane Bradarčeve partizanske družine. Ko je Lojze končal petmesečni zadrugni tečaj, je v domačem kraju takoj organiziral zadruge. Zdaj imajo 57 ha zemlje; čeprav jih je malo, so vedno prvi pri obdelavi polja. Odlikujejo se po tem, da imajo vedno vse delo na tekočem. Iz sosednih Poljan je šel v Ljubljano zastopat kmetijsko obdelovalno zadruge »Rog« brigadir Mirko Šonc, borec iz leta 1942. Med prvimi je stopil v zadruge, kjer se odlikuje kot dober delavec in organizator. Najmlajšo zadruge v okraju, ki se je ustanovila v oktobru v Straži, pa zastopa mali kmet-zadružnik Franc Franko. Tudi v Straži si prizadevajo razširiti zadruge, imajo pa precej začetniških težav.

Delegati in zadružniki kmetijskih obdelovalnih zadrug novomeškega okraja se živo zanimajo za zbor slovenskih zadružnikov. Na njem bodo primerjali svoje uspehe in pomanjkljivosti z napredkom zadrug v drugih okrajih. Predvsem pa si bodo prizadevali, da bodo prenesli dragocene izkušnje najboljših zadrug in sklepe zboru v svoje zadruge.

KMEČKA DELOVNA ZADRUGA V IZLAKAH JE IZPOLNILA IN PRESEGLA SVOJ LETNI PLAN

Kmečka delovna zadruha Izlake je bila ustanovljena 10. julija 1949. V zadruge je vstopilo 62 članov s 23 delovnimi močmi. Obdelovalna zemlja ima 75 ha. Tekom leta je dosegla lepe uspehe, tako da ima že dobro ekonomsko osnovo. — Zgradili so silos za kislno krmo in napravili zadrugni hlev za vso molzno živino. Silos so zgradili s prostovoljnim delom, pri katerem so se vsi člani dobro izkazali. Plan oddaje žita so izvršili s 103%, a pšenice s 138%, plan oddaje mleka s 100%, živinoreje 121%. Posebno so se izkazali pri izvrševanju plana oddaje sadja, ki so ga izvršili s 270%. Plan jenske setve je izvršen 100%.

Uvesti pa bo treba še brigadni način dela in tudi knjigovodstvo še ni v redu, kakor bi moralo biti. OZ KOZ ni v tem oziru nudila dovoljne pomoči. Člani so željni študija, ki pa je sedaj nekoliko popustil.

Za uspehe v zadruzi ima največ zaslug predsednik Leon Prašnikar, ki se ne utrudi v borbi za izboljšanje zadrugnega dela in za dvigovanje življenjske ravni članov zadruge.

Mnoga podjetja imajo težave pri nabavi premoega, ki bi najbolje ustrežal tovarniškemu napravam za pridobivanje generatorskega plina. Razumljivo je, da glede na kvaliteto premoega naši premoegoniki ne morejo vedno zadovoljiti posameznih podjetij. Zato so podjetja prisiljena, da s pridom nadomestijo boljši premoeg s slabšim.

V tovarni emajlirane posode v Celju so uporabljali premoeg-grahovec iz zasav-

IZ DANAŠNJE ŠTEVILKE:

Včeraj se je začel prvi zbor zadružnikov Slovenije. Milovan Djilas: Problem šolstva v boju za socializem v naši deželi. Predsednik Truman je pred ameriškim kongresom obrazložil gospodarski položaj ZDA ter mere za preprečitev gospodarske depresije. Varstvo kulturnih spomenikov — Fizkultura.

Minister za kmetijstvo zvezne vlade je nagradil sedem znanstvenih delavcev

Za uspehe pri znanstveno-raziskovalnem delu na področju kmetijstva je minister Mijalko Todorović z denarnimi nagradami nagradil sedem znanstvenih delavcev.

Dr. Jozić Zec je eden najboljših strokovnjakov za sadjarstvo, predvsem za oljke. Njegova največja zasluga je, da je našel najenostavnejši in najučinkovitejši način sajenja oljk. Poprej oljk niso razmnoževali, dr. Zec pa je razdelil jadransko področje v podrajone in za vsakega določil najprimernejšo sorto. Zdej proučuje gojitev domačih mandljinovcev in je že raziskal 250 sort. Sestavlja tudi učbenik o oljčnih nasadih za srednje in visoke šole; prejel je nagrado 20.000 din.

Ing. Milan Redžić raziskuje oranževce, smokve in šipek glede na podnebje ob našem Jadranu. Raziskal je vse naše sorte figovih dreves in ugotovil, katere so najprimernejše pri nas. Razen tega je sodeloval pri selekciji bombaža in drugih subtropskih kultur. Za velike uspehe je prejel 10.000 din nagrade.

V zveznem inštitutu za oplemenjevanje in rastlinsko proizvodnjo dela znanstvenik Kosta Popović. Njegova zasluga je, da ima inštitut ogromno selekcijsko gradivo raznih kultur. Popović zdej proučuje način setve pšenice v vrtnih gredah, kar ima posebno velik pomen za selekcijske rastlinjake. Prejel je nagrado v znesku 15.000 din.

Za velike uspehe pri znanstvenem delu na področju selekcije in agrotehnike je prejel nagrado tudi Zivorad Zlatarić, in sicer v znesku 10.000 din. Zasluge ima predvsem za uspešno poskusno gojitev kavčukovcev pri nas. Že v prvem letu je vzgojil 40 kg semena teh rastlin za proizvodnjo gumija na hektar, kar ni rekorden donos samo pri nas, kjer te rastline uvajamo, ampak tudi v deželah, kjer jih že gojijo.

Ing. Zvonko Madjarić ima kot direktor selekcijske postaje v Osijeku največ zaslug za uspešno delovanje postaje. Poleg zelo obsežnega znanstvenega dela je pokazal tudi velike organizacijske sposobnosti. Za vse te uspehe je prejel nagrado v znesku 15.000 din.

Dr. Dragiša Nikolić vodi ovčarski oddelek pri zveznem inštitutu za izboljšanje živinoreje. S svojim znanstvenim delom je mnogo prispeval, da bi se čim bolj seznanil z domačimi kakovostnimi pasmami ovac. Vzgojil je kvaliteto, plemenito pasmo ovce, ki je primerna za rejo v planinskih krajih. Dobil je 15.000 dinarjev nagrade.

Dr. Kanadi Stevan je za svoje racionalizatorske uspehe pri mehanizaciji naprav na zveznem inštitutu prihranil državi večje vsote denarja. Nagradjen je bil z 10.000 din. (Tanjug)

Litijski predilci so nastopili novo leto z novimi obveznostmi

Ob začetku novega planskega leta so imeli litijski predilničarji manifestativno zborovanje, ki se ga je med drugimi udeležil tudi podpredsednik vlade LRS tov. dr. Marijan Breclj.

Tovarna se je predvsem v začetku preteklega leta borila z velikimi težavami, s posledicami gospodarske blokade informbirojevskih držav. Toda z uveljavljanjem delovne discipline in boljšo organizacijo dela je kolektiv izpolnil letni plan pred rokom. Na zborovanju so razglasili 185 udarnikov, 121 nameščenec pa so nagradili.

Minister dr. Breclj je razen splošnih uspehov naše industrije v tretjem letu

petletke poudaril tudi velike uspehe litijskih predilničarjev. Zastopniki litijskih predilničarjev so potem tov. ministru obljubili, da bodo tudi leta 1950 izpolnili plan pred rokom in izdelovali še boljše prejo kot doslej. Na zborovanju so govorili tudi številni zastopniki partijskih komitejev, ljudskih odborov in množičnih organizacij, ki so med drugim čestitali delovnemu kolektivu za dosežene uspehe v preteklem planskem letu. Ob koncu zborovanja so sprejeli resolucijo Centralnemu komiteju KPS, v kateri obsojajo informbirojevsko gonjo proti naši državi in obljubljajo, da bodo v četrtem letu petletke še z boljšim delom odgovarjali na vsa obrekovanja.

TUDI V ZAGORJU IMAJO UDARNIKE, KI DELAJO ZA DRUGO PETLETKO

Po dolgotrajnem in skrbnem statističnem delu so na rudniku Zagorje ugotovili, da imajo 19 junakov dela, ki delajo že za drugo petletko.

Pred vsemi prednjači št. 217 v Podstrani. Na tej številki delajo že za februar 1953 13 kratna udarnika Jože Čretnik in Vinko Garantini ter 12 kratni udarnik Jože Jazbinšek.

Za oktober 1952 delata na številki 149 v Kotredežu 8 kratna udarnika Jože Urbančič in Anton Lužar.

Za julij 1952 delajo 6 kratna udarnika Franc Roglič in Jože Janež ter 5 kratna udarnika Franc Paul in Ivan Batist. Ti tovariši delajo na št. 50 v Kisovcu.

Za maj 1952 delata na št. 26 v Kisovcu 12 kratni udarnik Frdo Burkelje in 11 kratni udarnik Ciril Mikelj.

V Drnovškovi mladinski brigadi št. 223 v Podstrani delata za april 1952 10 kratni udarnik Franc Drnovšek in 7 kratni udarnik Franc Polc.

Za januar 1952 delata 6 udarnikov v Kisovcu, in sicer na št. 31 6 kratna udarnika Ivan Rozina in Ivan Klopčič ter 3 kratni udarnik Franc Klopčič; na št. 35 pa delajo 6 kratni udarnik Anton Klemen, 5 kratni udarnik Pavel Obreza ter 1 kratni udarnik Jože Kuderman.

V Kotredežu delata na št. 143 za avgust 1951 6 kratni udarnik Feliks Štancer in 5 kratni udarnik A. Rozina.

Za julij 1950 delajo na št. 12 v Kisovcu 4 kratni udarniki Viljem Drnovšek, Jože Jerman in Tomaž Jerman.

Rudarski kolektiv rudnika Zagorje je lahko ponosen na svoje junake dela. I. Homšek.

Nad 5.750 objektov so zgradili v treh letih v Bosni in Hercegovini

Gradbena dejavnost, ki se je v zadnjih letih silno razmahnila v Bosni in Hercegovini, kaže, da naglo naraščajo proizvodne sile v tej poprej zaostali deželi.

Leta 1947. so samo republiška gradbena podjetja zgradila 1395 poslopij. Med njimi je bilo 175 industrijskih obratov. V drugem letu petletke so republiška podjetja gradila 284 objektov. Med njimi je bilo tudi 16 daljnovidov v dolžini 166 km, 35 raznih objektov pri hidrocentralah, 58 rudniških jaškov in rovov, gradili pa so še več sto raznih gospodarskih poslopij, ki so bila delno dograjena lani. Leta 1948. so zgradili tudi 71 km zveznih, 78 republiških in 11 km lokalnih cest.

Lani so republiška podjetja gradila 4708 raznih objektov. Niso pa še vsi dela zveznega pomena. Dogradili so 3000 objektov. Ob koncu tretjega planskega leta so pridobili 250.000 kv. m stanovanjskih površin. Zgradili so 550 industrijskih objektov, 620 kmetijskih poslopij, 37 mostov v dolžini 1200 m in 148 hidrotehničnih zgradb.

Zelo mnogo dela na stavbiščih so opravili člani Ljudske fronte. Pomagali so graditi 3859 raznih objektov. Na podelju pa so obnovili ali zgradili 160.000 stanovanjskih hiš.

20 oceanskih ladij v reški luki v enem dnevu

Promet v reški luki je silno narasel in se vedno narašča vzporedno z mehanizacijo pristaniškega dela in nadaljevanjem operativne obale.

Zadnje čase je na dan okrog 20 oceanskih ladij v luki. Na novega leta dan je bilo v luki 22 ladij, v ponedeljek pa je opravljalo pristaniške operacije 20 velikih oceanskih parnikov in motornih ladij. Med drugimi ladjami so bile zadržane naslednje: italijanski »Granhille« in »Triton Malis«, angleška »Charles Dickens«, grška »Theckeator« in norveška »Rjornhaug«.

Nova, cenejša mešanica premoega za plin

Mnoga podjetja imajo težave pri nabavi premoega, ki bi najbolje ustrežal tovarniškemu napravam za pridobivanje generatorskega plina. Razumljivo je, da glede na kvaliteto premoega naši premoegoniki ne morejo vedno zadovoljiti posameznih podjetij. Zato so podjetja prisiljena, da s pridom nadomestijo boljši premoeg s slabšim.

V tovarni emajlirane posode v Celju so uporabljali premoeg-grahovec iz zasav-

VARSTVO KULTURNIH SPOMENIKOV V LJUDSKI REPUBLIKI SLOVENIJI

Pravkar sta izšli iz tiska dve zaključni številki vestnika »Varstvo spomenikov« v enem zvezku (št. 3 in 4, 5 pol), ki ga izdaja »Zavod za varstvo in znanstveno proučevanje kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti LR Slovenije« v Ljubljani, Tomanova ul. 1.

S tem zvezkom je uredniški odbor, ki ga sestavljajo dr. J. Kastelic, ravnatelj Narodnega muzeja in Ljubljani, univ.

stava naših fresk v Ljubljani je izredno presenetljiva in vzbudila občudovanje in zanimanje. Razstava v Parizu, ki bo prikazala najpomembnejše freske in plastike vseh naših narodov in ki jo pričakuje Zapadna Evropa z veliko nestrpnostjo, bo odprta 1. februarja 1950 v največji razstavnici palači Palais de Chaillon, kjer bo napolnila 17 velikih dvoran.

Po teh dveh uvodnih spisih sledijo poročila posameznih zavodovih referatov oziroma častnih referatov.

V prvi vrsti so spomeniki iz narodnoosvobodilne borbe (Turnher E.). Ti naši, s krvjo naših najboljših borcev zaznamovani spomeniki, spomeniki iz najbolj herojske dobe naše zgodovine, so zopet oživel. V svoje varstvo jih je prevzel Zavod ter s tem rešil propada. Referat za te spomenike ni samo pričel, temveč tudi izpeljal popravilo in obnovo propadajočih objektov, barak, bunkerjev in predmetov v Ljubljani, na Rogu, v Dolomitih, v Primorju, na Pohorju itd.

Referat za urbanizem in arhitekturo (Mušič M.) podaja poročilo o svojem delu, podaja nekaj tehničnih smernic za bodoča varstvo arhitekturnih in urbanističnih spomenikov ob številnih načrtih, torisih in aksonometrijskih pogledih (Blejski grad, Ptujška gora, Rimski zid, v Ljubljani).

Arheološko delo, ki je bilo v predarhski Jugoslaviji našim znanstvenikom skoraj onemogočeno, uživa danes vsestransko materialno podporo naših političnih oblasti in znanstvenih institucij. Uvodni članek o arheološkem izkopavanju na Bledu, v tem delu pa Poročilo arheološkega referata (J. Kastelic) in takoj za tem Nekaj iz arheološkega dela (Fr. Stare) dokazuje, kako intenzivno je delo v arheološki znanosti pri nas, sploh kakšno razumevanje in podporo nudi nova Jugoslavija znanstvenemu delu.

Domovi in plošče, spomini na naše velike može (M. Zednikar) niso bili do osvoboditve deležni toliko pozornosti in nege kakor danes. Poseben referat skrbi in daje pobudo, da se našim znamenitim znanstvenikom, glasbenikom, književnikom, umetnikom itd. vidno daje priznanje za njihovo kulturno in znanstveno delo. Popravljajo se njihovi rojstni domovi, z napisnimi ploščami pa se označuje kraji in objekti njihovega bivanja, delovanja in smrti (Navje, Aškerc, Kette, Grohar, Kosovel, Linhart, Jarc, Jakopič, Jama, Sternem, Vesel, Adamič, Noll, Stritof itd.).

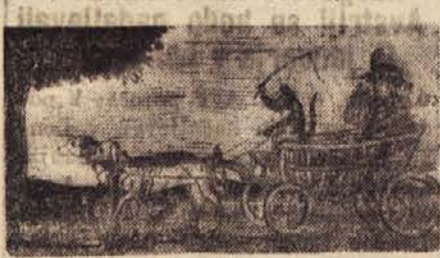
Umetnostni referat (C. Velepčič), ki je vodil letos kopiranje fresk za razstavo v tujini, opisuje stanje in konservacijsko slikarskih in kiparskih spomenikov, predpriprave za prihodnje leto (Volše, Kra-

Naslednja dva referata za Varstvo slikov in rokopisov (Gepan A.) in arhivov (Golia M.) poročata o stanju svojih spomenikov ter predlagata ukrepe za njihovo učinkovitejšo varstvo.

Zadnji, deveti referat za varstvo prirodnih znamenitosti in redkosti (Šivic A.) poroča, kaj je bilo narejenega za varstvo naravnih in umetnih parkov in predelov v naši republiki.

Vsem tem poročilom sledijo krajši, toda zelo pomembni članki: o kulturnih spomenikih Slovenske Istre (Velepčič C.), kjer so strokovni delavci Jugoslovanske Akademije znanosti in Zavoda v Ljubljani raziskovali in odlično glagolske spomenike za razstavo v tujini, pri tem so evidentirali še ostale spomenike, kakor ljudsko arhitekturo iz 15. stoletja, arheološke spomenike, plastiko, umetno obrt in odkrili pri tem na novo v dveh cerkvenih arhitekturah dragocene freske, v Zanigradu iz 14. stoletja, v Podpeči iz leta 1489. in v Hrastovlju pa, kjer je cerkev obdana s posebnim visokim obrambnim zidom (proti napadalcu in burji) z dvema vogalnima stolpoma (tabor), iz leta 1490. Freske v tej cerkvi so sodne delavnice Vincenca iz Kasteve, ki je leta 1474. poslikal notranjščino cerkvice na Skrljcu pri Beramu v okolici Pazina, kjer so naši umetniki letos kopirali dva prizora, mrtvaški ples in poklon kraljev, prav tako za razstavo v tujini. Do sedaj odkrite freske so veliko bolj kvalitetno delo kakor one v Beramu, izredno pomembne pa so za študij umetnostne zgodovine in dokazujejo kulturno povezanost Istre in Slov. Primorja ter ostalega slovenskega ozemlja v preteklosti.

Izredno važno je poročilo o izkopavanjih v Betalovem spodolju pri Postojni izpod peresa člana Akademije univer-

Slovenska ljudska umetnost. — Čudna kočija (panjska končnica iz leta 1887).

zitetnega prof. dr. S. Brodarja. To poročilo konkretno dokazuje, kako potreben je ta vestnik ljudskim odborom in množičnim organizacijam, da se seznanijo s terenskimi delom naših znanstvenikov, da jim pomagajo in tudi varujejo predmete, objekte in zaščitene terene (n. pr. arheološke in paleolitske postaje) pred nestrokovnim posegom in uničenjem.

Članek o konservaciji gigantov pri Mialeševem portalu v Ljubljani (Šijanec Fr.), ki obravnava tehnično oziroma tehnološko stran konservacije in odlivanja, ki se je vršilo z dovoljenjem in pod nadzorstvom Zavoda, priča, koliko razumevanja ima IOMLO Ljubljana za kulturno delo na področju spomeniškega varstva našega mesta, obenem pa tudi koliko lahko pomagajo in prispevajo posamezne muzejske institucije ob pravilnem razumevanju svojih nalog.

Naslednji krajši spis govori o izrednem pomenu varstva prirode za turizem (Sottler J.), to skupino člankov pa zaključuje spis Varstva pražgodov (Wraber M.). Članek, čeprav sestavljen samo iz nekaj odstavkov iz še ne objavljene razprave, je znanstveno pisan, tehten in vsega upoštevanja vreden.

Cetrto skupino sestavljajo kratka poročila, nato pa poročila oziroma navajanje vsebine iz domačih in inozemskih knjig in revij, specialno konservatorskih ali onih, ki se bavijo s problematiko varstva ali konservacije kulturnih spomenikov.

Poleg številnih reprodukcij spomenikov v posameznih spisih in poročilih prinaša vestnik ob koncu še v sliki naše spomenike in muzejske ustanove, slika kopije freske iz Turnišča v Prekmurju iz leta 1383, kopiral akad. slikar Jakob, na naslovi strani pa še bolj poudarja znanstveno važnost letošnjega kopiranja fresk

Idrija. Prvo delavsko gledališče pri nas iz prve polovice XVIII. stol. Danes je sicer stavba zapuščena, je pa dokument prvega delavskega gibanja pri nas in kot tak kulturni spomenik.

Pred republiškimi tekmovanjem sindikalnih kulturnoumetniških društev in skupin

Sindikalna kulturnoumetniška društva so dosegla v letu 1949. velike uspehe. Posebno so se razgibala v času tekmovanja in priprav za 11. kongres LPS. Pred letom dni je obstajalo 34 SKUD z 8750 člani, danes pa že 100 s 500 sekcijami in nad 12.000 aktivnega članstva. V mesecu decembru so se izvršila okrajna in oblastna tekmovanja, v katerih je sodelovalo 66 društev, 300 sekcij z nad 5000 aktivnimi člani. Na oblastnih tekmovanjih so se izločili prvaki posameznih sekcij, ki bodo nastopili na republiškem

tekmovanju. To izredno in zanimivo tekmovanje orkestrrov, godb, pevskih zborov, folklornih skupin, dram, solo- pevcev in recitatorjev se prične 9. januarja in bo trajalo do 13. januarja, ko bo zaključna akademija zmagovalcev in razdelitev nagrad. Ti zmagovalci nastopajo potem od 18. do 25. januarja na Zveznem tekmovanju SKUD skupin v Beogradu. Nastopi posameznih skupin bodo v Veliki filharmonični, unionski, Mladinski dvorani in dramskem gledališču.

Tekmovale so igralske skupine ljubljanske oblasti

V predizbornem tekmovanju igralskih druščin ljubljanske oblasti so nastopili Kočevčani z Molijerovo komedijo »Sola za žene«, Novomeščani s Cankarjevimi »Krajiem na Betajnovi«, Jeseničani s Shakespearejevo tragedijo »Romeo in Julija«, igralci iz Železnikov s Kranjčev »Potjo do zločina« in Domžalčani s Shakespearejevo komedijo »Kar hočete«.

Tovariši iz Kočevja so tudi tokrat pokazali, da črpajo svoj program samo iz kvalitetne dramske literature, kar je že razvidno iz njihovega repertoarja minule sezone in programa za to sezono. Da so se Kočevčani lotili zahtevne »Sole za žene«, izvira iz njihove zavesti, da imajo v tov. Smonu dovolj močnega igralca, ki zmore z interpretacijo zahtevne vloge Arnolpha dvigniti nivo predstave na dostojno višino. To za celoten igralski kolektiv ni najboljša, ker trpi predstava na

ubranosti, čeprav sta bila tudi oba služabnika dobra. Rast tega igralskega kolektiva, ki dela v izredno težkih priklakah, bi morali Kočevčani bolj materialno in moralno podpirati, ker jih bo lahko povsod dostojno reprezentiral, doma pa širil kulturno obzorje.

Predstava Novomeščanov je bila precej pod kočevsko. Igralci so opravičevali svojo elabost s prehitro naštudirano igro zaradi gostovanj v predvolivni kampanji. Tu pa je Cankar ponovno dokazal, kakor lani na Jesenicah, da ga družine ne morejo kvalitetno postaviti na oder, če ga res skrbno ne naštudirajo.

Jeseničani bodo v »Romeom in Juliju« tekmovali naprej v republiškem merilu.

Igralci iz Železnikov so igrali Miška Kranjca »Pot do zločina« po prvotnem tekstu in idejno pogrešili nekatere like (Martin in Mayerjava). Bolj priporočljivo je, da se naši ljudski odri držijo knjižnih izdaj, če so dela že natanjena. Kljub nekaterim pomanjkljivostim je bila predstava dostojna in so se igralci odlikovali po jasni govorici.

Domžalčani so se lotili za ljudski oder kaj težavne naloge, ko so uprizorili Shakespearejevo komedijo »Kar hočete«. Po temeljiti in dolgotrajni pripravi s svojimi igralci je režiser tov. Lazar poskušal prikazati na odru ljudi in navade renesančne dobe. Igralci so sicer skrbno naštudirali svoj tekst, vendar zaradi neaktivnosti dvorane povedali marsikaj mimo poslušalcev. Po vsem resnem delu Domžalčanov, zlasti še po njihovi izredni samoiniciativi pri izdelovanju lastnih kostumov iz lokalnih virov, ki so bili kar učinkoviti, bi zaslužili vsekakor boljše hišo. Predstava je vzbudila v Domžalah in okolici izredno zanimanje in napolnila že mnogokrat domžalski »Godbeni dom« z zelo zainteresiranimi gledalci.

To oblastno tekmovanje je pokazalo, da izbira večina igralskih druščin kvaliteten program, ki je včasih sicer nekoliko pretežak, ga pa po svojih sposobnostih zelo skrbno pripravijo. H.

Turnišče v Prekmurju — freska iz delavnice Janeza Aquile iz Radgone (1883). Delavnica Janeza Aquile iz Radgone je ustvarila v Turnišču in v Martjancih v Prekmurju v drugi polovici XIV. stol. izredno kvalitetne freske, ki so bile v letu 1949 kopirane, na razstavi v Parizu, ki bo odprta 1. februarja t. l., pa bodo dostojno zastopale naše srednjeveško stensko slikarstvo.

prof. ing. arch. Marjan Mušič in Velepčič Ciril, asistent-konservator Zavoda, z odgovornim urednikom Edom Turnherjem, upravnim ravnateljem Zavoda, izpolnili svoj delovni načrt za leto 1949.

Takoj ob pričetku moramo poudariti, da je Zavod izvršil s tem vestnikom izredno potrebno popularizacijo in propagandno varstva kulturnih spomenikov z ozirom na njihovo stanje in pravičen odnos do njih. Čeprav so vestnik »Varstvo spomenikov«, ki izhaja ob podpori našega ministristva za znanost in kulturo, dostavlja brezplačno samo ljudskim odborom, ustanovam, šolam, knjižnicam, množičnim organizacijam ter zavodovim sodelavcem in zaupnikom, vendar je potrebno še, da vsi navedeni še sami naprej v svojem delokrogu in izven tega propagirajo in popularizirajo varstvo in tudi sami vrše oziroma varujejo naše kulturne spomenike, seveda vedno pod vodstvom in nadzorstvom Zavoda. Tako bi bila ta kulturna naloga razširjena na vse državljane. Kajti v socialistični družbi se mora vsak član zavedati, da je njegova kulturna naloga in dolžnost varovati oziroma sodelovati pri varstvu našega kulturnega bogastva, naših kulturnih spomenikov. Vestnik je s svojimi poljudnimi, poljudnoznanstvenimi spisi, poročili in z ilustrativnim gradivom, nekaj priročnik, ki v besedi in sliki nazorno učijo, kaj je kulturni spomenik, kako jih danes vrednotimo, ohranjujemo, vzdržujemo in varujemo za bodoče rodove.

Vsebinsko so spisi tega zvezka razdeljeni nekako na štiri skupine.

Dva daljša uvodna članka oziroma razpravi obravnavata dve izredno važni delovni akciji Zavoda v letu 1949. Za razumevanje naše najstarejše zgodovine na slovenskih tleh je zelo pomembno »Izkopavanje staroslovenskega grobišča na Pristavi pri Bledu« (J. Kastelic), ki je prineslo slovenski arheologiji novih ugotovitev, a tudi problemov, drugi spis pa prinaša topografski pregled glavnih spomenikov srednjeveškega stenskega slikarstva na Slovenskem o priliki letošnjega kopiranja fresk in v okviru velike Razstave srednjeveškega stenskega slikarstva in kiparstva narodov Jugoslavije v tujini (Velepčič C.). Ze trodnevna raz-

Cerkno pri Idriji — bolnišnica »Franja«, objekt elektrarne na dnu prepada nad hudournikom. Elektrarna je prilepljena na steno.

kovo, Breg), poroča o delu na bibliografiji in strokovni literaturi, o evidenci, popisu kulturnih spomenikov Slovenskega Primorja in Slovenske Istre, snemanju fresk itd.

Zanimivo je delo etnografskega referata (Orel B. in Matičetov M.) o terenskem delu ekip Etnografskega muzeja na področju Smarja pri Ljubljani in v Kopričini.

Beseda o Mihaeli Šaričevi

V ponedeljek, 9. januarja, alavi v Millerjevi dram »Vsi moji sinovi« trideset let svojega dela ena izmed vodilnih igralk naše dežele, dramska umetnica Mihaela Šaričeva.

1
Mihaela Šaričeva je po svojem pokolu Hrvatica, iz avstrijske oficirske oddine, rojena v Bjelovaru (1891), vzgojena na Dunaju in v Parizu. Mihaela Šarič, aktivni major v armadi, umre tisto leto, ko se rodi zadnja hči, Milla. Doma je vsega petero otrok. Mati se z njimi sprva seli v Zagreb, nato na Dunaj. Zakaj sredstva so skromna: major je eden tistih avstrijskih častnikov, ki so se oženili brez kavčije. Kakor skoraj vse stroje iz takih rodbin, se tudi Šaričevi stroci šolajo brezplačno po raznih državni ustanovah. Brata oddeta v oficirske šole, hčere pa vzgajajo sprva v Sopronu na Gradščanskem, nato v Herzelnau na Dunaju v Zavodu za vzgojo častniških hčera. Absolventke so dobile pravico poučevanja kot podučiteljice in učiteljice na ljudskih in meščanskih šolah, kakor tudi na otroških vrteh z nemškimi učnim jezikom. Bil je ekrbno vzdrževan zavod: ob odpustu so dekleta dobila svojo bato. Smele so se poročiti z

aktivnimi častniki Stroga internatska disciplina, enolično ustaljeni dnevni red, nedeljski izleti z vzgojiteljico, periodični obiaki v Burgtheatru in Hofoperi, pisma z doma in pisma domov, počitnice pri materi in sorodnikih. Tako iz leta v dan Vmes en sam, vesda spet internatski intermezzo: leto dni Pariza (1905-6). Dunajski zavod je stalno izmenjeval svoje gojenke s francoskimi dekletji iz St. Denisa, Maison d'education de la Legion d'honneur. Svoje spridevalo je dobila Milla Šaričeva v letu 1910. Toda za učiteljevanje ji ni bilo prav nič mar: vedela se je za gledališče.

Seveda je nastopala že kot otrok, v Sopronu, v internatu: tam je igrala na neki prireditvi svojo prvo vlogo: kovarskega vajenka v neki otroški igri. Pozneje so jo predstave v Burgtheatru na Dunaju docela prevzele. V zadnjih letih svojega dunajskega internata je videla Josefa Kainza. Bilo so njegove zrele vloge pred smrtjo: Mefisto, Tasso, Alfons VIII. Občudovala je slovito heroino Lotte Medelsky v Grillparzerjevi tragediji »Ljubezni in morja valovci. Prvi gledališki pouk je prejela Mihaela Šaričeva pri dunajski igralci Helene Wessely-Schmidt. Ta gospa je takrat vodila zasebno igralsko šolo s pravico javnosti.

Po odpustu iz internata je hodila Šaričeva k nji na svoje prve ure. Seveda je živela vsa v zaneseni sferi klasičističnega stila: študirala je Gretchen in — Hero. Čez leto dni jo je videl pri Wesselyjevi na produkciji Albert Heine, dvorni igrlec, poznejši direktor Burgtheatra, takrat gledališki inspektor. Dejal ji je, naj za nekaj časa opusti šolanje in naj gre v potkusni angažman, da se privadi odrasla je, kakor večina mladih začelnic, v

provinci. Po tem potkusnem letu je nova nastopila na produkciji pri svoji učiteljici. Govorila je — Hero. Njeno nalajno igralsko pot bi morala urediti marna gledališka agentura Spitz: objubljal so ji prvi angažman.

Prva svetovna vojna je prekrizala vse načrte. Za rodbino Šaričevih so ta leta eno samo neprekinjeno zaporedje tragičnih naključij. Še preden je odšla Mihaela v svoj prvi angažman, ji je padel brat. Bilo je nekaj dni po izbruhu vojne. Obklela je žalno obleko in ostala doma. Čez dobro poldrugo leto so ji sporočili smrt zaročenca, z druge fronte, iz Galicije. Padel je tisti dan, ko bi moral oditi s fronte na dopust. Na zimo 1917 je prišlo tretje sporočilo, da je drugi brat, mornariški častnik, zaključil svoje življenje v Boki Kotorski. Tako so tekla leta 1914-1918, daleč od gledaliških ljudi, med sorodniki in znanci, s premori med dvema žalnima oblekama, na Dunaju, v Zagrebu, v Beli Krajini.

Na jesen leta 1918 jo je odkrile Hinko Nučič, ki je takrat zbiral igralce za slovensko Dramo v Ljubljani: bilo je v Zagrebu, pred improvizirano prijateljsko družbo, v fotografskem ateljeju znane gospe Tonke. Nučič jo je poslušal, kako lepo je govorila Grillparzerjevo Hero in Hoffmannthalovo Elektro, seveda še v nemškem jeziku. Toda tisti večer je povedala tudi svoje prvo slovensko besedilo: neko županičjevo pe-

sem. Kmalu nato je Šaričeva odpotovala v Ljubljano. Na odru se je uveljavila že v svoji prvi sezoni: igrala je mlado knežino v Jiraskovi igri »Laterna«. Studentom na stojišču, tako pripoveduje Ciril Debevec, se je zdelo ta knežina kakor »nežna in drobna cvetka iz tuje dežele, kakor »daljna in nedosegljiva španska kraljica«.

Od tistega večera je ta igralka naša gospa Šaričeva. 8

Ze v prvih desetih letih svojega gledališkega dela (1918-1928) je absolvirala svojih sedemdeset vlog, med njimi vsaj petnajst vodilnih kreacij. Sodelovala je pri mnogih predstavah, ki so za kulturnega zgodovinarja takega pomena, da ob njih lahko premeri razvoj domače dramske umetnosti. Bila je Grozdana pri otvoritveni predstavi ljubljanske Drame, v Jurčičevem »Tugomeru«, bila prva Lojzka v Cankarjevih »Hlapcih« in poleg Ide Pregrarčeve prva Pepina v Kraigherjevi »Školjki«: tri vloge v dramah, ki jih je avstrijska cenzura leta in leta držala pod zaporo. Bila je prva Veronika v Župančičevi dram. Svojo prvo pomembno pethološko kreacijo je igrala ob Ignacij Borštniku: Nina ob njegovem Kantorju v »Kralju na Betajnovi«. Igrala je tudi Gerdo v zadnji predstavi tega velikega umetnika, ko je kreiral rimojstra v Strindbergovem »Očetu«. Prve znamenite uprizoritve Shakespearejevih dram na slovenskem odru se vežejo z njenim imenom: Porzia, Ofelija, Desdemona. Med

